

7. *Стеченко М.* Управління регіональним розвитком. — К.: Вища школа, 2000. — С. 278—295.

8. *Сторонянська І.* Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку: Монографія / І. Сторонянська. — Львів: ІРД НАН України, 2009. — 392 с.

Статтю подано до редакції 20.10.2012 р.

УДК 378.4:339.924

Д. О. Ільницький, канд. екон. наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ: ІНТЕГРАЦІЙНА ПЕРСПЕКТИВА

АНОТАЦІЯ. Розглянуто основні аспекти розвитку системи вищої освіти України з точки зору участі в світовому ринку освітніх послуг, де активно посилюються процеси інтернаціоналізації. Виявлено певний брак статистичної інформації для здійснення повноцінних міжнародних порівнянь, а також невідповідність між місцем системи вищої освіти України на світовому ринку та місцями ВНЗ у світових рейтингах університетів. З точки зору інтеграційних перспектив і залучення іноземних студентів ситуація складається на користь країн СНД, а не ЄС.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інтернаціоналізація, система вищої освіти, іноземні студенти

АННОТАЦИЯ. Рассмотрены основные аспекты развития системы высшего образования Украины с точки зрения ее участия в мировом рынке образовательных услуг, где активно усиливаются процессы интернационализации. Выявлено не достаток статистической информации для полноценных международных сравнений, а также несоответствие места системы высшего образования Украины на мировом рынке месту вузов в мировых рейтингах университетов. С точки зрения интеграционных перспектив и привлечения иностранных студентов ситуация складывается в пользу стран СНГ, а не ЕС.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: интернационализация, система высшего образования, иностранные студенты

ABSTRACT. The paper considers the main aspects of the development of higher education in Ukraine in terms of its participation in the global education market, which actively stimulates processes of internationalization. Revealed a certain lack of statistical information for full international comparisons, and the discrepancy between the place of system of higher education of Ukraine on world market and places of national universities in the world rankings of universities. In terms of integration prospects and attraction of foreign students the situation is in favour of the CIS countries, and not the EU.

KEYWORDS: internationalization, system of higher education, international students

Постановка проблеми. Більшість науковців називають знання та інформацію однією з ключових рушійних сил економік розвинених країн, доступ, поширення та створення яких значною мірою відбувається в межах закладів освіти.

ти. Основними операторами світового ринку освітніх послуг виступають університети, де працюють фахівці, викладачі та дослідники і навчаються студенти, які представляють різні країни. Розвиток ринку освітніх послуг України відбувається, з одного боку, в умовах тривалого реформування освітньої галузі та економіки країни, а з іншого, в умовах активізації процесів інтернаціоналізації сфери вищої освіти на світовому ринку послуг. Тож існує нагальна потреба проводити аналіз стану розвитку цього ринку, визначення тенденцій і факторів розвитку з метою адаптації національної освітньої політики до потреб розвитку економіки та умов світового ринку.

Зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Загострення питання вибору вектору інтеграції економіки України вимагає аналізу сучасного стану інтернаціоналізації ринку освітніх послуг України, який тісно пов'язаний і має безпосередньо впливати, і певною мірою визначати державну політику України у сфері вищої освіти. Ще одним актуальним завданням у цій царині є напрацювання системи показників, що її характеризують, для їх подальшого використання в аналітичній роботі та системі національної статистики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом ряд публікацій у вітчизняній науковій періодиці було присвячено окремим аспектам теорії та аналізу практики впливу міжнародних чинників на розвиток національного ринку освітніх послуг, а також вивченню іноземного досвіду. Ряд робіт роблять акцент на політекономічні складові. Зокрема інтернаціоналізація вищої освіти як засіб формування людського потенціалу в контексті міжнародних міграційних процесів була предметом дослідження М. Ніколайчука [12], а О. Красовська розглядає інтернаціоналізацію вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору [9], Л. С. Шевченко узагальнила сутність, етапи, наслідки транснаціоналізації вищої освіти та розкрила її контексті економічної безпеки країни [18], О. Шутаєва — маркетингові інструменти та механізми на світовому ринку освітніх послуг [19]. Болонський процес, який наразі виступає одним з рушіїв трансформацій у загально європейському просторі вищої освіти, з точки зору регіонального виміру інтернаціоналізації вищої освіти в Європі у своїй праці розглядав Н. Авшенюк [1]. Інтеграція вищої освіти України в умовах глобалізації аналізувалася нещодавно Т. Полухтович [17]. Крім того, вплив інтернаціоналізації на розвиток інноваційних процесів в управлінні європейською вищою освітою досліджувала М. Бойченко [4]. Аналізу досвіду та практики приділена увага в роботах О. Козієвської (стратегії інтернаціоналізації вищої освіти) [8], І. Мотунової (іноземні студенти як показник конкурентоспроможності Луганського національного університету імені Тараса Шевченка) [10].

Актуальність проблеми обумовлена тим, що система вищої освіти України знаходиться в стані реформування, зміни пріоритетів і механізмів її інструментів регулювання, а їх ефективне визначення і застосування вимагають чіткої ідентифікації місця як окремих вищих навчальних закладів на світовому ринку освітніх послуг, так і системи вищої освіти України в цілому. З іншого боку, сама галузь певним чином впливає на визначення інтеграційного вектору України.

Метою даного дослідження є на основі оцінки сучасного рівня залучення системи вищої освіти України до світового ринку освітніх послуг зробити ви-

сновок щодо можливого впливу поглиблення зближення країни з інтеграційними угрупованнями на її розвиток.

Світовий освітній ринок. Останніми роками у світі у сфері освіти склалася стійка тенденція до інтернаціоналізації та інтеграції міжнародного ринку освітніх послуг, обсяги якого оцінюються у 30—60 млрд дол.США. На цьому ринку основними операторами виступають університети, як навчальні заклади, що можуть надавати освітні послуги споживачам з різних країн. Наразі за різними оцінками у світі налічується 2,5—4 млн іноземних студентів (рис.1), з яких 28 % навчаються у США, 14 % у Великобританії, 12 % — Німеччині, 8 % — Франції, 7 % — Австралії, 5 % — Росії, 4 % — Японії, 3 % — Іспанії, по 2 % — Канаді, Бельгії, Австрії та Італії [3; 2]. Тож більше 40 % міжнародного ринку освітніх послуг припадає на країни ЄС.

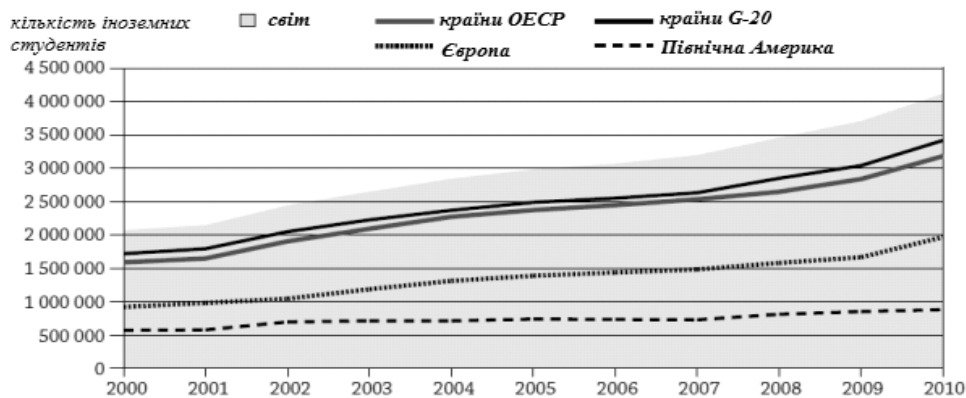

Рис. 1. Динаміка чисельності студентів, які навчаються за межами своєї країни, за країнами навчання з 2000 по 2010 роки [22]

До інтернаціоналізації освіти відносять такі форми міжнародного співробітництва як [13]: індивідуальна мобільність, мобільність освітніх програм та інституціональна мобільність, формування нових міжнародних стандартів освітніх програм, інтеграція у навчальні програми міжнародних елементів та освітніх стандартів, інституційне партнерство. При цьому у світовій практиці виокремлюють такі стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, як: узгоджений підхід, стратегія залучення кваліфікованої робочої сили, стратегія отримання доходу та стратегія розширення можливостей. Показники, що характеризують міжнародний ринок освітніх послуг і якими послуговуватимуся в нашому аналізі, досить добре було узагальнено в одному з підручників [2].

Аналізуючи можливі наслідки укладання поглибленої угоди про вільну торгівлю між ЄС та Україною в галузі вищої освіти з точки зору інтернаціоналізації ринку освітніх послуг, слід виходити з таких трьох основних складових діяльності університетів, як навчальна діяльність, наукова та науково-дослідна діяльність і комерційна діяльність. На жаль, комерційна діяльність є найбільш закритою з усіх інших видів діяльності ВНЗ, а в структурі платіжного балансу України освітні послуги в окрему статтю не виділено.

Науково-дослідницька діяльність університетів. Відштовхуючись від того, що пріоритетним було визначено формування прошарку високо конкурентних дослідницьких університетів в Україні, розпочнемо саме з науково-дослідницької діяльності. Аналізуючи джерела фінансування наукових і науково-технічних робіт в Україні слід визнати, що досить високою є частка коштів замовників з іноземних держав, що є свідченням їх високої інтернаціоналізації. При цьому має місце тенденція до її зростання, але слід визнати, що загальні обсяги фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні є невисокими (1,2—0,8 % ВВП у 1995—2010 роки) у порівнянні з більш розвиненими країнами світу та ще й із тенденцією до зниження (табл. 1). У ЄС за 1999—2010 роки частка таких витрат зростає з 1,84 до 2,01 % ВВП, що менше ніж у США (2,63—2,79 % ВВП) і Японії (3,02—3,45 % ВВП). За цим показником у 2010 році Україна випереджала лише Болгарію (0,6 %), Кіпр (0,5 %), Литву (0,79 %), Латвію (0,6 %), Польщу (0,74 %), Румунію (0,47 %), Словаччину (0,63 %) та Хорватію (0,73 %) [21]. Вживати вітчизняним ВНЗ дає можливість висока кількість студентів на 100 тис. населення, адже тут Україна випереджає більшість країн ЄС і близька до рівня США [6].

Таблиця 1

**МІСЦЕ ЗАМОВНИКІВ З ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ У ФІНАНСУВАННІ
НАУКОВИХ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ РОБІТ В УКРАЇНІ**

	1995	2000	2005	2009	2010
Всього, тис. грн	651962	2046339	5160399,8	7822209,8	8995893,9
Коштів іноземних замовників, тис грн	101916,3	477079,1	1258037,9	1743426,1	2315863,6
Частка коштів іноземних замовників, %	15,6	23,3	24,4	22,3	25,7
ВВП України, млн грн	81519*	170070	441452	913345	1082569
Частка фінансування наукових і науково-технічних робіт в Україні від ВВП, %	0,8	1,2	1,2	0,9	0,8

* — 1996

Джерело: складено автором за матеріалами [11]

Поглиблюючи аналіз слід звернути увагу на частку сектору вищої освіти у фінансуванні наукових і науково-технічних робіт в Україні. Частка коштів іноземних замовників, що спрямовуються на фінансування наукових і науково-технічних робіт в Україні є незначною та коливається в межах від 0,17 до 0,3 % від загальних обсягів фінансування і від 5,17 до 3,29 % від обсягів фінансування сектору вищої освіти, що свідчить про низький поточний рівень залучення вітчизняних ВНЗ до міжнародного ринку наукових робіт (табл. 2).

Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (МОНМС) постійно проводиться робота щодо залучення вищих навчальних закладів України до участі в програмах ЄС, а саме: Темпус, Еразмус Мундус та Жан Моне. Так, у 2011 році у рамках четвертого конкурсу Програми Темпус IV було подано 525 проектних заявок, а до кінцевого списку проектів, рекомендованих до фінансу-

вання ЄС, включено 9 проектів за участю українських партнерів, серед них 24 вищі навчальні заклади. Кількість партнерів у консорціумах проектів коливається від 12 до 41, із середнім бюджетом близько 1 млн євро. Схоже співробітництво запроваджується з інституціями Росії та Китаю. За нашими оцінками найбільшим джерелом іноземного фінансування є участь вітчизняних ВНЗ у рамкових програмах ЄС, до участі в проектах яких їх залучають в основному у якості другорядних учасників.

Таблиця 2

МІСЦЕ ІНОЗЕМНИХ ЗАМОВНИКІВ У ФІНАНСУВАННІ НАУКОВИХ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ РОБІТ В УКРАЇНІ

рік	фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні, тис. грн	сектору вищої освіти		сектору вищої освіти коштами іноземних замовників		
		тис. грн	частка від загального обсягу, %	тис. грн	частка від загального обсягу, %	частка у секторі вищої освіти, %
2000	2046339,0	1028363,4	5,03	5321,3	0,26	5,17
2005	5160399,8	243747,9	4,72	8938,9	0,17	3,67
2009	7822209,8	511935,4	6,54	23138,3	0,30	4,52
2010	8995893,9	565054,2	6,28	18609,9	0,21	3,29

Складено за матеріалами: [11]

Мовна (не)рівність. Одним з вимірів наукової результативності діяльності ВНЗ є публікація різного роду робіт. Останніми роками кількість опублікованих статей в Україні тримається на досить стабільному рівні, як і частка зарубіжних публікацій (останні 6 років частка тримається нарівні 7,5 % від загальної кількості) [15]. На жаль, досить невелика частка публікацій друкується англійською мовою та небагато публікацій попадають до науково-метричних баз даних, що використовуються у тому числі для складання міжнародних рейтингів університетів і ставати основою для започаткування міжнародного співробітництва.

У випадку, коли створення зони вільної торгівлі з ЄС передбачатиме вільний доступ вітчизняних ВНЗ на ринок наукових і науково-технічних робіт ЄС, можна очікувати на певне зростання обсягів фінансування з боку структурних фондів ЄС.

Міжнародна міграція студентів. У середньому по країнах ЄС частка іноземних студентів складала 7,6 % від їх загальної кількості у 2009 році, що дещо більше ніж у 2008 році. Найбільшою є частка іноземних студентів у Великобританії (19,7 %), Австрії (18,8 %), Німеччині (10,6 %), Франції (10,5 %), на Кіпрі (35,1 %) [20]. В Україні частка іноземців в загальній кількості студентів в Україні у 2011/2012 навчальному році складала 2,2 % (за рік їх кількість збільшилася на 12,6 %) [16]. Спираючись на дані табл.3 можна зробити висновок про те, що останні 5 років в Україні спостерігається позитивне сальдо залучення іноземних студентів при тому, що до цього 5 років спостерігався чистий відтік студентів за кордон.

Аналіз географічної структури країн походження іноземних студентів, що навчаються в Україні показує, що зараз найбільшою є частка таких країн, як Росія, Туркменістан, Китай, Індія, Йорданія, Сирія, Туреччина, Марокко. Таким чином, досі європейські студенти обирали для навчання інші країни ніж Україну.

Таблиця 3

ЧИСЕЛЬНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ ТА УКРАЇНСЬКИХ ЗА КОРДОНОМ, ОСІБ

рік	Кількість студентів, що навчалися за кордоном	Чисельність іноземних студентів у ВНЗ I-IV рівнів акредитації на початок навчального року	частка іноземних студентів	сальдо
2003	19 080	18 939	0,8	-141
2004	24 864	22 672	1,1	-2 192
2005	26 626	26 623	1,2	-3
2006	25 751	29 614	1,3	3 863
2007	26 721	32 573	1,4	5 852
2008	32 458	35 780	1,5	3 322
2009	33 654	37 674	1,7	4 020
2010	35 066	38 166	1,8	3 100
2011	35 038	42 980	2,2	7 942

Джерело: Складено автором за матеріалами [6] та Статистичних щорічників України за 2003-2011 роки.

Такий стан справ можна пояснити тим, що вибір європейцями (на відміну від представників країн СНД та Африки) університетів для навчання значною мірою ґрунтується на їх місці в найрізноманітніших міжнародних та національних рейтингах ВНЗ, що набули значного поширення останніми роками. Слід визнати значні диспропорції між ЄС та Україною щодо позицій ВНЗ у провідних рейтингах. Якщо європейські університети досить слабо представлені у перших десятках більшості рейтингів, то у першій сотні їх частка коливається від 30 до 50 %, а вітчизняні університети зовсім не представлені у перших сотнях всіх рейтингів.

Іншим аспектом цього питання є *виїзд студентів* на навчання за кордоном, але щодо нього в Україні відсутні статистичні дані, на яких можна було б ґрунтувати аналіз, але Інститут статистики ЮНЕСКО такі дані розкриває [6]. Тож тут Україна за кількістю студентів, що навчаються за кордоном, поступається лише таким країнам ЄС, як Німеччина, Франція та Італія. При цьому Польща, Німеччина, США, Російська Федерація є країнами, що приймають найбільшу кількість студентів з України [5]. Щодо європейських студентів, то близько 2,58 % з них виїжджають на навчання за кордон, переважно до інших країн ЄС та США. Згадаємо, що в Україні за державні кошти за останній рік були направлені на навчання за кордон близько 300 студентів, що надзвичайно мало у порівнянні з такими країнами, як Китай, Індія, Бразилія, які направляють десятки тисяч студентів на закордонне навчання.

Інститути та інституції залучення студентів. За аналогією того, як у провідних країнах ЄС свого часу були створені інститути, що займаються залученням іноземних громадян на навчання в цих країнах (наприклад, Британська рада у Великобританії, Німецьке агентство академічних обмінів у Німеччині, Французьке національне агентство з міжнародних освітніх та наукових обмінів і Французький центр міжнародних обмінів у Франції тощо) у 2002 році аналогічна була створена в Україні (Український державний центр міжнародної освіти України). Сьогодні в Україні підготовку іноземних студентів здійснюють 197 ВНЗ усіх рівнів акредитації (18 ВНЗ I—II р.а. і 172 ВНЗ III—IV р.а., 7 — інститути післядипломної освіти), де навчаються 52711 іноземних громадян із 137 країн [15].

За роки функціонування Українського державного центру міжнародної освіти України цілеспрямована, ефективна та професійна інформаційно-рекламна діяльність забезпечила збільшення контингенту іноземних студентів в Україні з 15 тис. на початку 2000-х років до майже 50 тис. студентів у 2011 році, що дало можливість увійти, за оцінкою фахівців, у 20 провідних країн світу — лідерів міжнародної освіти. Навчання іноземців, як один з елементів експортного потенціалу України, надало можливість поповнити скарбницю ВНЗ лише у 2011 році на 100 млн дол. США, а держави в цілому — на 500 млн дол. США [15] (у 2005 році надходження складала близько 50 млн дол. США [14]). Відтак, середні надходження від навчання одного іноземного студента зросли з 1800 дол. США у 2005 році до 2300 у 2011, що є менше ніж у більшості університетів Європи (хоча проводити таке порівняння не зовсім коректно та його проведення потребує окремого дослідження (як і аналіз фінансових показників міжнародного ринку освітніх послуг) з урахуванням всіх складових витрат іноземних студентів на навчання та перебування в країні та національних особливостей). На жаль, за оцінками фахівців, тільки за рік, через невирішеність проблеми отримання в'їзних віз іноземцям, які мають бажання здобувати освіту в Україні і отримали відповідні запрошення, упущена вигода держави становить біля 70 млн дол. США.

На рівні вищих навчальних закладів укладено і діють тисячі *міжнародних угод*, за якими стоять конкретні заходи, програми та проекти, а їх кількість можна розглядати в якості узагальнюючого показника в цьому напрямку (табл. 4).

Таблиця 4

ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО КІЛЬКОСТІ УГОД, УКЛАДЕНИХ ВНЗ III-IV Р.А. [15]

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Кількість угод	1910	2075	2703	2870	3344
Кількість ВНЗ	116	110	113	118	124
Кількість країн	89	91	89	94	91

Найбільша кількість угод щодо міжнародного співробітництва укладено: з Росією (700 угод — 21 %), Польщею (494 — 15 %), Німеччиною (286 — 9 %), Білоруссю (170 — 5 %), Китаєм (167 — 5 %), США (132 — 4 %), Францією

(115 — 3 %), Болгарією (87 — 2,6 %), Італією (79 — 2,4 %), іншими країнами (1114 — 33 %), що є свідченням того, що частка країн ЄС є досить високою (більше 32 %). Останніми роками ВНЗ України все активніше беруть участь у різного роду міжнародних організаціях і проектах. У наведених далі 5-ти міжнародних університетських асоціаціях станом на березень 2012 року брали участь 95 ВНЗ України [7]:

- Велика хартія університетів — 60 ВНЗ;
- Міжнародна асоціація університетів — 21 ВНЗ;
- Європейська асоціація університетів — 34 ВНЗ;
- Євразійська Асоціація Університетів — 26 ВНЗ;
- Мережа університетів Чорноморського регіону — 28 ВНЗ.

Одним з аспектів поглиблення комерціалізації та залучення до міжнародного ринку освітніх послуг для вітчизняних ВНЗ є участь у Болонському процесі з метою створення Європейського простору вищої освіти. Першими тут стали запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу та Європейської кредитно-трансферної системи. З метою забезпечення європейських стандартів із забезпечення якості освіти відбулося затвердження Національної рамки кваліфікацій України. Додаток до диплома відповідає моделі, яка розроблена Європейською комісією, Радою Європи і ЮНЕСКО/СЕПЕС. Додаток до диплома європейського зразка запроваджується у вищих навчальних закладах на виконання зобов'язань України як країни-учасниці Болонського процесу. Метою Додатка є надання достатньої об'єктивної інформації для поліпшення міжнародної «прозорості» і справедливого академічного та професійного визнання кваліфікацій (дипломів, ступенів, сертифікатів тощо), що сприятиме працевлаштуванню випускників вітчизняних ВНЗ у країнах — учасницях Болонського процесу. При цьому звичайною залишається практика нострифікації документів про вищу освіту. Щодо взаємного визнання документів про вищу освіту, то питання залишається актуальним навіть не дивлячись на те, що 81 держава світу визнає дипломи України про наукові ступені, та те, що Україною підписано 29 міжурядових Угод про співробітництво в галузі підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів і взаємне визнання документів про наукові ступені вчені звання.

Висновки. Наразі на Україну припадає близько 1 % міжнародного ринку освітніх послуг, який, як очікується, у найближчі 10 років ще раз збільшиться у двічі. Фахівці відносять Україну до складу 20 провідних країн світу — лідерів міжнародної освіти. Участь ВНЗ України та ЄС у Болонському процесі створює передумови для формування загальноєвропейського ринку освітніх послуг. На жаль, вітчизняні ВНЗ у порівнянні з європейськими займають значно нижчі місця у провідних рейтингах університетів світу, в яких значну вагу займають показники міжнародної активності університетів. Хоча має місце нижчий ступінь інтернаціоналізації вітчизняного ринку освітніх послуг, але позитивна динаміка цього показника (середні річні темпи приросту чисельності іноземних студентів близько 9 %) за останні 8 років вселяє надію на те, що ВНЗ України займатимуть кращі позиції на міжнародному ринку.

Таким чином, ступінь інтернаціоналізації вітчизняної галузі вищої освіти є помірною і відповідає рівню економічного розвитку країни та є вищою ніж її

характеристики міжнародними рейтингами ВНЗ, а Україна посідає міцні позиції на міжнародному освітньому ринку. Однак займаючи провідне місце в інформаційній економіці, до якої рухається Україна, галузь вищої освіти в цілому та окремі ВНЗ мають вживати заходи для посилення конкурентних позицій та розвитку міжнародного співробітництва.

Література

1. *Авшенюк Н.М.* Болонський процес як регіональний вимір інтернаціоналізації вищої освіти в Європі // Педагогічна теорія і практика. Збірник наукових праць. №2, 2011, [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkmu/2011_2/Avshenyuk.pdf
2. *Айдрус И.А., Филиппов В.М.* Мировой рынок образовательных услуг: Учеб. пособие. — М.: РУДН, 2008. — 194 с.
3. *Балыхин М.Г.* Тенденции развития международного рынка образовательных услуг: на примере стран Евросоюза и Российской Федерации. дис. на соис. к.э.н. — М., 2009. — 174 с.
4. *Бойченко М.* Вплив інтернаціоналізації на розвиток інноваційних процесів в управлінні європейською вищою освітою // Порівняльно-педагогічні студії. — № 2(8). — 2011, [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Rpstud/2011_2/files/71-77.pdf
5. Входящая национальная система вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики» ; кер. авт. кол. Т.В. Фініков. — К. : Таксон, 2012. — 54 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osvita.ua/doc/files/news/298/29870/edu_euro.pdf
6. Інститут статистики ЮНЕСКО. База даних щодо освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/tableView.aspx>
7. Інформація в рамках підготовки рейтингу «Топ 200 Україна» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://euroosvita.net/index.php/?category=49&id=1769>
8. *Козієвська О.І.* Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід та українські перспективи // Матер.конференції. Higher Education in Ukraine: Internationalization, Reform, Innovation, 20-21 квітня 2012 року. — С. 40—43. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://educationconferenceua2012.org.ua/doc/papers/Kozievskaya_UA_Paper.pdf
9. *Красовська О. Ю.* Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». — №2. — 2011 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_econ/2011_2/Kras_ka.htm
10. *Мотунова І.Г.* Іноземні студенти як показник конкурентоспроможності українського вишу (на прикладі Луганського Національного Університету імені Тараса Шевченка) // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. — № 2 (237). — 2012. — С.149—160.
11. Наукова та інноваційна діяльність в Україні 2010 рік. Статистичний збірник. — К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2011. — С. 81—83.
12. *Ніколайчук М.* Інтернаціоналізація вищої освіти як засіб формування людського потенціалу в контексті міжнародних міграційних процесів була предметом дослідження. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nikolaychuk.at.ua/news/2010-11-27-56>
13. Обзор европейского опыта интернационализации высшего образования = Thereview of European experience of internationalization of higher education / Education, Audiovisual&Culture Executive Agency, European Commission TEMPUS, [Нап. укр. акад.].

— Харків : Изд-во НУА, 2010. — 56 с. — (E-internationalization for collaborative learning).

14. *Омельянчук А.І., Сікорська І.М.* Міжнародне співробітництво ДОНДУУ: досвід та перспективи. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2007_14_1/doc_pdf/omelbyanchuk.pdf

15. Освіта України — 2011: Інформаційно-аналітичні матеріали про діяльність Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України у 2011 році / Уклад.: О.А. Удод, К.М. Левківський, В.П. Погребняк, О.В. Дашковська, Д.Б. Панасевич, А.К. Солоденко. За загальною редакцією Табачника Д.В., Міністра освіти і науки, молоді та спорту України. МОНМСУ. К.2012 <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/reforma-osviti/174-diyalnist/reforma-osviti/10540>

16. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2010/11 навчального року. Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України. — К., 2012. — С. 122.

17. *Полухтович Т.Г.* Інтеграція вищої освіти України в умовах глобалізації // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип. 127/2012. Серія: Педагогіка. — Севастополь, 2012. — С. 184—187.

18. *Шевченко Л. С.* Транснаціональна освіта в контексті економічної безпеки України // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право Збірник наукових праць. — №2. — 2011 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vnyua_etp/2011_1/02_Shevc.pdf

19. *Шутаєва О.О.* Маркетинг на світовому ринку освітніх послуг: інструменти та механізми // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского Серия «Экономика и управление». — Том 25 (64). — № 1. — 2012. — С. 223—231.

20. Eurostat. Education and training [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/main_tables

21. Eurostat. Research and development expenditure, by sectors of performance, % of GDP [Електронний ресурс]. Режим доступу:

22. OECD, Education at a Glance 2012: OECD Indicators, OECD Publishing. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2012-en>

Статтю подано до редакції 20.10.2012 р.

УДК 658. 152

З. Д. Калініченко, канд. екон. наук, доцент,
Донецький національний технічний університет

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Проблемні напрямки просування української економіки на зовнішні ринки розглядаються у контексті глобалізаційних процесів. Тенденції, що намітилися у міжнародних відносинах, потребують переведення технічного стану виробництва вітчизняних підприємств на більш раціональні та інноваційні принципи. Україна накопичує досвід та стикається з проблемами у здійсненні глибинних процесів інтеграції та процесів протистояння впливу інших держав на розвиток зовнішньоторговельних зв'язків у стратегії економічного зростання України

КЛЮЧОВІ СЛОВА: зовнішньоторговельні зв'язки, інтенсивний розвиток, стратегія, економічний ріст, Україна